

ВОСТРАСМАКАВЫЯ КУЛЬТУРЫ Ў ЛАНДШАФТНЫМ БУДАЎНІЦТВЕ

Вострасмакавыя культуры вядомы са старажытных часоў. Яны шырока выкарыстоўваюцца ў розных галінах эканомікі: харчовай прамысловасці, традыцыйнай і народнай медыцыне, парфюмерыі і касметалогіі і г. д. Перспектыўным накірункам выкарыстання вострасмакавых культур з'яўляецца іх прымяненне ў ландшафтным будаўніцтве [1].

Раслінам належыць важная роля ў фарміраванні бяспечнага асяроддзя для жыцця чалавека. Экалагічная стабілізацыя і паляпшэнне ўмоў жыцця насельніцтва немагчыма без дапамогі раслін [2, 3].

Раслінная эстэтатэрапія, неад'емнай часцінкай якой з'яўляецца кветкатэрапія – адно з новых накірункаў у медыцыне, калі расліны надаюць чалавеку асалоду. Афарбоўка сцяблін і каранёў, лістоты, кветак і пладоў, яе адценкі, кантрасты і гармонія, формы раслін выклікаюць у чалавека шэраг пазітыўных эмоцый: захапленне, узбуджэнне, расслабленне, пакой і г. д. Эстэтычная роля раслін ярка вызначаецца пры ўпрыгожванні плошчаў, паркаў, сквераў, алей, вуліц, скрыжаванняў, хатніх тэрыторый.

Падбор асартыменту раслін для фітакампазіцый вызначаецца тыпам пасадак, дэкаратыўнымі ўласцівасцямі раслін, адпаведнасцю біялогіі раслін умовам вырошчвання. Элементы фітакампазіцый ацэньваюцца з эстэтычнага пункту погляду (афарбоўка, будова, форма і канфігурацыя) на аснове прынцыпаў гармоніі, рытму, выразнасці, прапарцыянальнасці і іншых, якія выпрацаваны чалавекам цягам часу.

Для кожнай канкрэтнай тэрыторыі неабходна стварэнне арыгінальнага фітакампазіцыйнага стылю, у якім рэгіянальныя асаблівасці прыроды гарманічна спалучаліся б з гарадской архітэктурай.

Вострасмакавыя культуры, сярод якіх сустракаюцца аднагадовыя і шматгадовыя культуры, кветкавыя расліны і хмызнякі, з'яўляюцца добрым падмуркам для стварэння адмысловых фітакампазіцый. Акрамя эстэтычнасці, вострасмакавыя культуры валодаюць эфектам ароматэрапіі, маюць спецыфічны водар і вызначаныя антыбактэрыяльныя ўласцівасці, што карысна не толькі дарослым, але і дзецям [4–11].

Яшчэ адным з накірункаў выкарыстання вострасмакавых раслін, большасць з якіх маюць вызначаныя лекавыя ўласцівасці, з'яўляецца іх уключэнне ў склад “аптэкарскіх агародаў”, дзе расліны размяшчаюцца з улікам сістэматычнага (таксанамічнага), фармацэўтычна-тэрапеўтычнага, батаніка-геаграфічнага, цэнатычнага, хімічнага, марфалагічнага ці дэкаратыўнага прынцыпаў [12–14].

Выкарыстанне вострасмакавых культур у ландшафтным будаўніцтве немагчыма без стварэння айчынных сартоў, якія вызначаны для вырошчвання ў канкрэтных глебава-кліматых умовах Рэспублікі Беларусь. За апошнія гады ў УА “Беларуская дзяржаўная сельскагаспадарчая акадэмія” створаны з уключэннем у Дзяржаўны рэестр сартоў сельскагаспадарчых раслін цэлы шэраг сартоў вострасмакавых культур, сярод якіх у ландшафтным будаўніцтве могуць быць выкарыстаны перш-наперш: цыбуля духмяная (*Allium odorum* L.) Водар, ісоп лекавы (*Hyssopus officinalis* L.) Завяя, мацярдушка звычайная (*Origanum vulgare* L.) Завіруха і Аксаміт, герань буйнакарэнішчавая (*Geranium macrorrhizum* L.) Танюша, рута духмяная (*Ruta graveolens* L.) Смаляніца [15–17].

ЛІТАРАТУРА

1. Генетические ресурсы растений. Пряно-ароматические и эфирно-масличные культуры / Т.В. Сачивко [и др.]. – Горки: БГСХА, 2021. – 22 с.

2. Демиденко, Г.А. Создание ландшафтных фитокомпозиций с использованием эфирно-масличных растений / Г.А. Демиденко // Вестник КрасГАУ. – 2019. – № 5. – С. 75–79.

3. Дубовицкая, О.Ю. Создание устойчивых сельскохозяйственных фитотехнологий для улучшения среды обитания человека / О.Ю. Дубовицкая // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия. Сельскохозяйственные науки. Агронимия. – 2002. – № 8. – С. 16–23.

4. Антимикробные свойства эфирных масел новых сортов душицы обыкновенной / Т.В. Сачивко [и др.] // Химия растительного сырья. – 2023. – № 4. – С. 343–351.

5. Декоративные растения и основы ландшафтного дизайна. Декоративные цветочные растения открытого грунта / Т.В. Сачивко [и др.]. – Горки: БГСХА, 2022. – 71 с.

6. Кирильчик, Л.А. Роль ботанического сада УО БГСХА в повышении разнообразия растительных ресурсов / Л.А. Кирильчик. Н.Н. Чепиков, Т.В. Сачивко // Устойчивое развитие экономики: состояние, проблемы, перспективы. – Пинск: ПолесГУ, 2009. – С. 49–51.

7. Сачивко, Т.В. Великолепное украшение сада / Т.В. Сачивко // Хозяин. – 2012. – № 5. – С. 18–19.
8. Сачивко, Т.В. Изучение сортов гиацинтов, как перспективной культуры для выгонки в зимний период / Т.В. Сачивко // Плодоовощеводство и декоративное садоводство. Состояние и перспективы развития. – Горки: БГСХА, 2011. – С. 215–218.
9. Сачивко, Т.В. Сухоцветы ботанического сада / Т.В. Сачивко, В.П. Моисеев, О.П. Суринович. – Горки: БГСХА, 2020. – 25 с.
10. Усенко, М.И. Параметры генеративных органов различных сортов иссопа лекарственного / М.И. Усенко, Т.В. Сачивко // Научный взгляд молодежи на современные проблемы АПК. – Горки: БГСХА, 2023. – С. 75–79.
11. Шемардинова, Е.В. Сравнительная оценка листовой пластинки различных видов лука / Е.В. Шемардинова, Т.В. Сачивко // Научный поиск молодежи XXI века. – Горки, 2023. – С. 74–77.
12. Бурганская, Т.М. Декоративные качества лекарственных растений как основа формирования композиции «Аптекарский огород» Центрального ботанического сада НАН Беларуси / Т.М. Бурганская, Н.А. Макознак, Ю.А. Королькова // Лесное хозяйство. – Минск: БГТУ, 2023. – С. 69–72.
13. Бурганская, Т.М. Особенности подбора ассортимента и принципы группировки лекарственных растений в композициях аптекарских садов / Т.М. Бурганская, Н.А. Макознак // Science and innovation. – 2022. – V. 1. – P. 437–444.
14. Макознак, Н.А. Исторически сложившиеся приемы ландшафтной организации аптекарских садов / Н.А. Макознак, Т.М. Бурганская // Лесное хозяйство. – Минск: БГТУ, 2023. – С. 200–203.
15. Сачивко, Т.В. Новые сорта пряно-ароматических и эфирномасличных культур: направления и перспективы использования / Т.В. Сачивко, В.Н. Босак // Проблемы продовольственной безопасности. – Горки: БГСХА, 2023. – Ч. 1. – С. 237–239.
16. Оценка новых сортов *Origanum vulgare* L. по хозяйственно-полезным признакам / Т.В. Сачивко [и др.] // Известия Нижневолжского агроуниверситетского комплекса: наука и высшее профессиональное образование. – 2023. – № 4 (72). – С. 151–159.
17. Сачыўка, Т.У. Новыя сарты вострасмакавых культур у дэкаратыўным садоўніцтве / Т.У. Сачыўка, В.М. Босак // Лесное хозяйство. – Минск: БГТУ, 2023. – С. 359–361.